

Seria: Profesorki Super-Babki
Nr odcinka: 122
Podseria: **pafagraf 22/wyjątek potwierdza regułę¹**

OLGA MAŁKOWSKA – nauczycielka, instruktorka²

Polecana/Omawiana książka:

- [i] Józef Bielecki: HARCMISTRZYNI RZECZYPOSPOLITEJ, Wydano Nakładem Własnym Autora, Druk – Augustana, Bielsko-Biała, brak daty wydania. ISBN 83-904074-0-X.
- [ii] Zofia Florczak, Anna Krasowska-Olszańska: OLGA MAŁKOWSKA – życie i działalność. Trifolium Główna Kwatera Harcerok ZHP, Warszawa 1998.
- [iii] Barbara Wachowicz: Druhno Oleńko! Druhu Andrzeju! Gawęda o twórcach Harcerstwa Polskiego, Oldze i Andrzeju Małkowskich. RYTM, Warszawa 2003. Cykl: „Wierna rzeka harcerstwa”.

Bohaterką odcinka jest harcmistrzyni Rzeczypospolitej Polskiej. Trafia do naszej serii jakby na prawach wyjątku. Seria ma niepisany regulamin, iż odnosi się do naukowiec, pań Doktorów Honoris Causa, pań doktorów kościoła, pań

---

¹ **To nowa podseria** – do niej należy (do tej pory) jedynie KSIĘŻNA ANNA WAZÓWNA. „Wyjątek potwierdza regułę” to najgłupsze powiedzonko według pewnego kolegi matematyka, bo w matematyce wyjątek obala regułę!!! Czyli twierdzenie, a zatem trzeba obmyślać nowe twierdzenie, nową teorię...

Nie jest tak jednak w naukach humanistycznych!!! Każda odmiana czasowników, zapewne w każdym języku – oprócz esperanto – ma wyjątki, które trzeba wykuć na pamięć.

Zatem będziemy mieli w serii wyjątki: np. instruktorki żeglarstwa, harcerstwa itp.

² «osoba ucząca praktycznych umiejętności» według: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/instruktorka.html>; lista instruktorów wg <https://pl.wikipedia.org/wiki/Instruktor>;

profesor na uniwersytetach i szkołach średnich. Trafiła się już księżniczka Anna Wazówna, która była „amatorką”, znawczynią zielarstwa, sadownictwa oraz ogrodów. Nie musiała zatem tytułów naukowych zdobywać, podobnie jest teraz – bierzemy pod uwagę pracę w szkołach, która była na marginesie wszelkiej działalności Bohaterki, ale ... , ale warto uświadomić sobie ile talentów i zawodów miała oraz jak je w życiu pogodziła ze wszystkimi zwykłymi kolejami życia.

Polecane są trzy książki, ale [ii] nie będzie omawiana. Publikacja [i] jest dość unikalna, gdyż wydał ją prywatnie sam autor. Teraz każdy może wydać książkę, na przykład dzieje swojej rodziny lub dzieje rodzinnej wsi – eseista czytał także. Omawiana książka [i] ma mały format, jest sklejana, ma miękkie okładki i 135 numerowanych stron plus wkładkę zdjęciową zawierającą 29 ponumerowanych fotografii. Na przedniej stronie okładki mamy kolorowe zdjęcie Bohaterki, a na rewersie wewnętrznej strony tytułowej Olga z mężem Andrzejem. U dołu okładki biegnie pas biało-czerwony jak polska flaga. Zaczyna się od rodziny oraz dzieciństwa. Olga urodziła się 1 września 1888 roku w Krzeszowicach koło Krakowa. Miała siostrę Wilhelminę, ojciec to Karol Drahonowski, a matka Zofia z Divischów była Czeszką. Ojciec podobno był Ormianinem, a jednak rodzina czuła się polska, mieszkając w Monarchii Habsburskiej. Rodzina z Krzeszowic przeniosła się do miasteczka o dziwnej nazwie: Kamionka Strumiłowa (która dziś nazywa się Bużańska). Ojciec pracował w „dobrach” Potockich, a matka z córkami w końcu zamieszkała we Lwowie. Zapewne dobrze zarabiał i stać go było na wspieranie aspiracji córek. Olga zdobyła wykształcenie we Lwowie, studiowała 2 lata biologię UJK, zrezygnowała i skończyła konserwatorium w 1910 roku, z dyplomem nauczycielki muzyki, z wyróżnieniem. Chodziła też na kursy rzeźby – dusza artystyczna, ale życie wykierowało Ją na działaczkę... Po rzeźbiarstwie nie zostało śladu, zapisała się za to do Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” oraz Kręgu Patriotycznego „Eleusis” – tak zaczęły się Jej drogi do niepodległej Polski. Kolejną organizacją okazał się skauting, dzisiejsze harcerstwo, która to działalność ogarnęła całe Jej życie. To HEROINA, a jakby trochę zapomniana.

Książka jest napisana dla *polskiej młodzieży* (taką ma dedykację!!!), jest napisana w stylu serdecznym, ciepłym, łatwo się czyta... We Lwowie, w harcerstwie poznała Andrzeja Małkowskiego, swego przyszłego męża. Rozdział III: „Narodziny żeńskiego skautingu”, zbiórki, szkolenia, czytanie Mickiewicza(!), obozy letnie i zimowe, poznanie Polski oraz regionu – góry Karpaty, Pieniny. Małkowski został redaktorem „SKAUTA” we Lwowie... Połączyła ich działalność, zawarli małżeństwo. Załamanie zdrowia doprowadziło do Jej wyjazdu do Zakopanego, dojechał też mąż. Mieszkali przez kilka lat. Poratowała zdrowie, a dodatkowo poznała wybitnych ludzi, którzy właśnie wtedy zjeżdżali do kulturalnej i zimowej stolicy polskości. Autor wymienia (str. 28): Dłuscy, Kasprowiczowie, Zamoyscy, Mariusz Zaruski – ci przecież byli już sławni, ale w Małkowskich rozpoznali ludzi wielkich. W 1914 roku wybuchła I Wojna Światowa, rozdział VI to „Tułaczy los”. Wyjechali za ocean (rejs Bordeaux-Chicago). W USA przyszedł na świat - 30 października 1915 roku - syn Olgi i Andrzeja, nazwany przez nich Lutykiem, z którym w rok później rodzina wróciła do Europy. Andrzej jeszcze zdążył ukończyć w Kanadzie szkołę oficerską i został skierowany na front, z polskimi oddziałami. Nasz BOHATERKA od końca roku 1917 uczyła muzyki w Ecole Nouvelle (w Szwajcarii???) , a od 1918 w polskiej szkole w Londynie, którą założyła na prośbę Polish Relief Found. Andrzej w 1918 skierowany do Armii Hallera, zginął w katastrofie morskiej w 1919 roku³. Olga nie wyszła powtórnie za mąż, resztę życia poświęciła synowi i harcerstwu.

Musiała sama utrzymać się i dbać o życie, zdrowie, dobrostan ich obojga. W roku 1921 prowadziła naukę angielskiego i gimnastyki w zakopiańskiej Szkole Gospodarstwa Domowego, a dla Ślązaczek specjalne kursy języka polskiego, literatury, historii i geografii, a od roku 1922 zapoczątkowała trzymiesięczną szkołę instruktorek ZHP w Kuźnicach. Czyli mamy spełnienie paragrafu 22, jest HEROINĄ naszej serii. Esej to esej, trzeba samemu sięgać po omawiane oryginały. Zbiór opublikowanych zdjęć jest charakterystyczny dla kolejnych etapów Jej życia: nr 5 – z synkiem (1923), nr 6 – w mundurze

---

³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Ma%C5%82kowski; o mężu naszej Bohaterki w Wikipedii.

harcerskim (1925), nr 11 – zamieszczono także w niniejszym eseju, ściągnięto NAC (Bucze 1932, czyli w okolicach Bielska-Białej), nr 13 – z rąk Królowej Matki /Wielka Brytania/ odebrała Krzyż Zasługi (listopad 1939, udało się Jej wydostać z okupowanej Polski), nr 7,8,12 Cisowy Dworek – stacja harcerska w polskich górach (lata dwudzieste XX w.), nr 17 Dawson Court – siedziba Domu Polskiego dziecka prowadzonego po wojnie przez Olę Małkowską (!!), nr 20 – Olga w podeszłym wieku z wnuczką Krystyną Małkowską. Zatem autorowi udało się zebrać ciekawe zdjęcia.

Książka [iii] – w zasadzie nie musi być polecana – kto czytał dzieła Pani Wachowicz, kto słyszał ją w mediach – nie ma wątpliwości, że to cenne dzieło. Ma bardzo twarde okładki, oklejone kredowym papierem, 346 stron, z przodu zdjęcie małżonków (to samo co w [i]), z tyłu foto autorki z harcerzami. Książka jest ilustrowana kilkudziesięcioma fotografiami m. im. mamy i ojca Heroiny, Jej samej jako nastolatki, z siostrą Wilmą w Szczawnicy, samej siostry (portretowe), kartka Andrzeja do Henryka Sienkiewicza z 19 maja 1915 roku, z synkiem, zatem to rezultat wielkiej kwerendy po archiwach. Barbara Wachowicz z tychże dokumentów jakby rekonstruuje, domyśla się uczuć, wzajemnego szacunku, pasji, niepokoju ... str. 151 podpis/komentarz pod zdjęciem: „[...] została sama i myślała o samobójstwie. Uratowało Ją dziecko”. Rozdział str. 197: „Wśród pienińskich gór stał Cisowy Dwór” – gdzie omawiana jest zakończona sukcesem akcja budowy stacji harcerskiej.

Skauting rozprzestrzenił się na cały świat z Anglii. Olga nauczyła się perfekcyjnie angielskiego, aby czytać broszury, korespondować, aby organizować wyjazdy oraz uczestniczyć w międzynarodowych zlotach harcerskich (str. 199 zdjęcie z Foxlease, 1924 rok). Jak to Barbara Wachowicz – używa imienia OLEŃKA dla naszej Bohaterki. Zatem Oleńka już w Polsce zaprzyjaźniła się ze skautką Violetta Mason (na końcu eseju – zdjęcia z NAC). Potem, po zjeździe międzynarodowym w WB, Violetta gościła obojga Małkowskich przez tydzień w Londynie. Zwiedzili galerie obrazów, British

Museum, inne muzea, kościoły. Następnie wycieczka do Oxfordu. Ojciec skautki miał majątek ziemski w Szkocji oraz kopalnie w Australii. Dofinansował wybudowanie domu harcerskiego w Sromowcach Wyżnych w Pieninach. Strony 227-245 opis pobytu w Wielkiej Brytanii, kończący się zdaniem „w roku 1961 powróciła do Polski”. Miała zatem kilka lat po siedemdziesiątce. Początkowo mieszkała we Wrocławiu, a potem w ukochanym Zakopanem. Syn został z rodziną w Anglii. Eseista mieszkał w Glasgow, u polonijnego działacza harcerskiego, prof. Bolesława Indyka. Pracował on na University of Strathclyde. Pokazywał kilka albumów z imprez harcerskich w Szkocji.

Ona działa w środowisku inteligencji w Zakopanem. Brała udział w licznych spotkaniach z harcerzami. W końcowej części książki jest relacja z działalnością Barbary Wachowicz w popularyzacji osoby i osiągnięć naszej Bohaterki m. in. w Zespole Szkół Hotelarsko-Turystycznych im. Władysława Zamoyskiego – czytanie na głos tekstów Andrzeja i Oleńki, Warszawa „kominek” poświęcony 90-leciu harcerstwa – w tle zdjęcie Małkowskich... Była to niezwykle piękna i pożyteczna akcja pisarki.

Olga z Drahonowskich Małkowska zmarła 15 stycznia 1979 roku – w sześćdziesiątą rocznicę śmierci męża Andrzeja. Jest pochowana w Zakopanem.

Polecam książki z całego serca.

INNE PUBLIKACJE

- A. MAŁKOWSKA, Olga. *Druhna Oleńka: zapiski*. Naczelnictwo ZHR, 2000.
- B. Anna Zawadzka: *Gawędy o tych które przewodziły. Część I*. Olga Małkowska, Jadwiga Falkowska, Józefina Łapińska, Jadwiga Zwolakowska. Harcerskie Biuro Wydawnicze HORYZONTY, Warszawa.
- C. Aleksander Kamiński: *Andrzej Małkowski*, Wydawnictwo Wing. Łódź 2000.
- D. OLBRYCHT, Katarzyna, et al. *Ruch zachowy Aleksandra Kamińskiego. Wymiar Pedagogiczny. Polska Myśl Pedagogiczna*, 2017, 3.3: 13-29.
- E. NIEDZIELA, Szymon. *Silesia Semper Fidelis-Śląsk Walczący 1939-1945. Zeszyty Naukowe/Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki*, 2009, 82-94.

LINKI

- a) <https://plus.gazetakrakowska.pl/malkowska-skauting-plus-niepodleglosc-czyli-jak-rodzilo-sie-w-polsce-harcerstwo/ar/13241598#!>;
- b) https://sbc.org.pl/Content/1177/harcerstwo_slaskie_1920-1930.pdf; warto kliknąć m.in. artykuł Zofii Kossak-Szczuckiej.
- c) <http://stanicakaminskiego.pl/>; informacja o stanicach.
- d) <http://stanicakaminskiego.pl/bucze/>; zakładka Bucze.
- e) <https://wiadomosci.ox.pl/pietnascie-lat-bucza,30484>; o ośrodku opieki nad dziećmi.
- //École Nouvelle de la Suisse Romande
- f) <https://avdep.ch/ecole/ecole-nouvelle-de-la-suisse-romande/>; czy to w tej szkole nasza Bohaterka uczyła muzyki?
- g) <https://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/zydowski-zwiazek-skautowy-im-kpt-j-trumpeldora-struktura-i-funkcjonowanie-w-dwudziestoleciu-miedzywojennym-w-lublinie/>; //informacja o przedwojennym harcerstwie żydowskim w LUBLINIE, a także o tamtejszym zjeździe: „21-22 czerwca 1933 roku odbył się w Lublinie uroczysty Zjazd Okręgowy członków Żydowskiego Związku Skautowego im. kpt. J. Trumpeldora z Lublina oraz Lubelszczyzny w celu uczczenia piątej rocznicy istnienia organizacji”.

ZDJĘCIA PRZY OKAZJI

Z NAC = Narodowego Archiwum Cyfrowego

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Nasza BOHATERKA

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Fotografia grupowa przedstawicielek ruchu harcerskiego z 32 państw. Widoczni są m.in. Olave Baden-Powell (5. z lewej w pierwszym rzędzie), pani Sabry z Egiptu (4. z lewej) i Olga Małkowska – czy z tyłu, w drzwiach???

Gdzie jest dokładnie ten budynek (poniżej) – dziś???

Cyfrowe Archiwum Śląskie

Miejsce fotografii to wielka stacja harcerska w Górkach Wielkich koło Bielska-Białej oraz Cieszyna.

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Olga Małkowska (z lewej) oraz skautka angielska Violetta Masson (z prawej, w mundurze harcerskim i z krzyżem harcerskim).

MATERIAŁY ORAZ ZDJĘCIA
w zasobach MUZUM HISTORYCZNEGO w Bielsku-Białej, przedwojenne czasopismo

nazwa Czasopismo "Harc mistrz"

opis Czasopismo - "Harc mistrz". Miesięcznik Starszyny Harcerskiej, organ Głównej Kwatery Harcerzy, Warszawa, nr 5 z maja 1932 roku.

nr inwentarzowy MBB/H/3117

dział Dział Historii

wysokość 30 cm

szerokość 21 cm

mięscowosc Warszawa

kraj Polska

technika druk

czas powstania 1932

nazwa Broszura - "Sprawozdanie..."

autor ZHP Oddział Krakowski

opis Broszura - "Sprawozdanie Zarządu Oddziału Komendy Chorągwi Harcerek i Harcerzy za rok 1932", Kraków 1933.

nr inwentarzowy MBB/H/3139

dział Dział Historii

wysokość 22,5 cm

szerokość 15,5 cm

wytwornia Zarząd Oddziału Krakowskiego

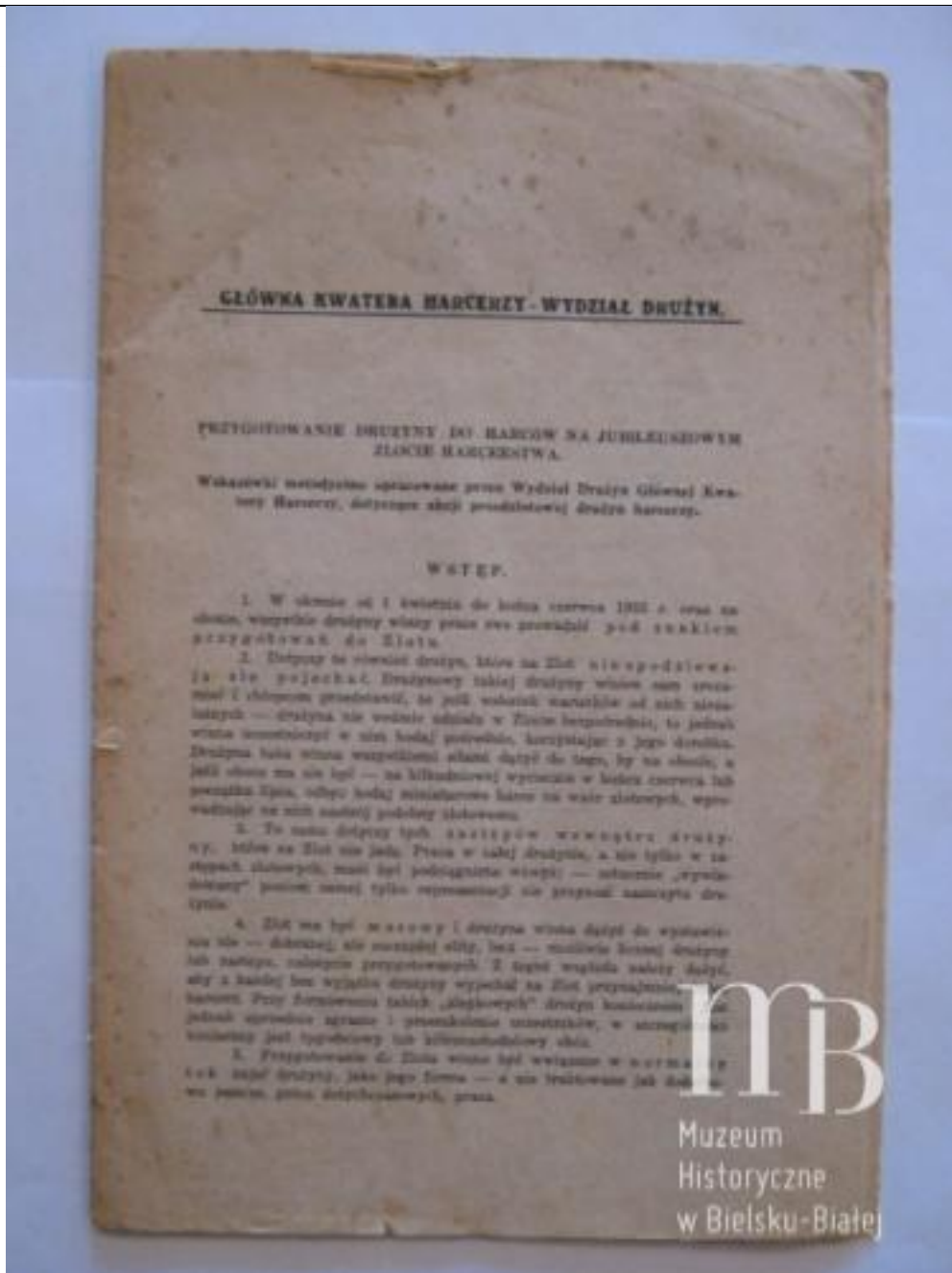
miejscowosc Kraków

kraj Polska

technika druk

czas powstania 1933

nazwa Broszura - "Główna Kwatera Harcerzy -
Wydział Drużyn"

opis Broszura - "Główna Kwatera Harcerzy -
Wydział Drużyn. Przygotowanie drużyny do
harców na Jubileuszowym Złocie
Harcerstwa".

nr inwentarzowy MBB/H/3152

dział Dział Historii

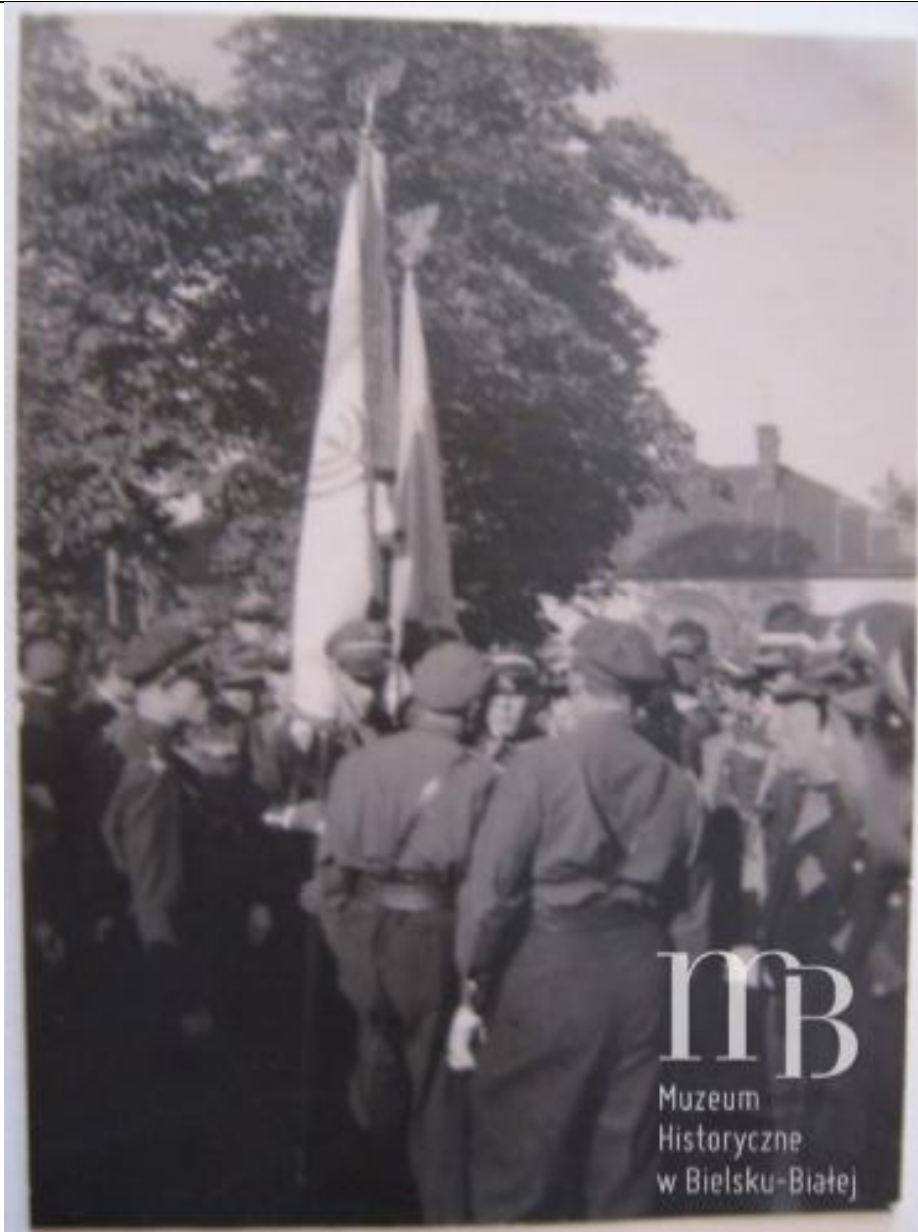
wysokość 24 cm

szerokość 16 cm

technika druk

czas powstania 1935

nazwa Fotografia
autor NN

opis Fotografia przedstawiająca grupę uczestników zlotu harcerzy żydowskich przy sztandarze z budynkiem sali gimnastycznej w głębi przy "Strzelnicy" w Bielsku.

nr inwentarzowy MBB/H/6970/1
dział Dział Historii
wysokość 7,3 cm
szerokość 5,4 cm
mięscowosc Bielsko
kraj Polska
technika foto
czas powstania ok. 1935 r.

nazwa	Fotografia
autor	NN
opis	Fotografia przedstawiająca przemarsz uczestników zlotu harcerzy żydowskich z ul. Słowackiego skręcających w ul. Sixta, po lewej "Strzelnica" w Bielsku z chorążymi ze sztandarami na pierwszym planie.
nr inwentarzowy	MBB/H/6970/3
dział	Dział Historii
wysokość	5,5 cm
szerokość	8 cm
miejscowosc	Bielsko
kraj	Polska
technika	foto
czas powstania	ok. 1935 r.

Zapewne wydarzenia jakim był zlot harcerzy żydowskich jest mało znane⁴. To wręcz temat na pracę naukową lub wielką kwerendę dziennikarską⁵.

⁴ <http://gwz.bielsko.pl/bielsko/>; o Gminie Żydowskiej w Bielsku-Białej.

⁵

<https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/6141/Dzia%C5%82alno%C5%9B%C4%87%20%C5%BB%20Organizacji%20Skautowych%20Hanoar%20Haiwri%20i%20Haonar%20Hacijoni%20na%20ziemiach>

nazwa Fotografia
autor NN

opis Fotografia przedstawiająca przemarsz uczestników zlotu harcerzy żydowskich ul. Wałową w kierunku wiaduktu, z ul. 3 Maja w głębi w Bielsku.

nr inwentarzowy MBB/H/6970/8
dział Dział Historii
wysokość 5,3 cm
szerokość 7,8 cm
miejscowosc Bielsko
kraj Polska
technika foto
czas powstania ok. 1935 r.

[h%20polskich%20w%20latach%201928-1939.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.izrael.gov.pl/pl/20polskich%20w%20latach%201928-1939.pdf?sequence=1&isAllowed=y); unikalny artykuł naukowy o historii harcerstwa żydowskiego (23 strony), ale nie ma wzmianki o wydarzeniu w Bielsku-Białej.

Dzisiejszy wygląd miejsc na trasie, po której kroczył pochód żydowskich harcerzy!

nazwa Fotografia
autor NN

opis Fotografia przedstawiająca przemarsz uczestników zlotu harcerzy żydowskich ul. Sixta w kierunku "Strzelnicy" ze Szkołą Przemyslową w Bielsku po lewej.

nr inwentarzowy MBB/H/6970/5
dział Dział Historii
wysokość 5,2 cm
szerokość 5,4 cm
mięscowosc Bielsko
kraj Polska
technika foto
czas powstania ok. 1935 r.

Dawna stacja harcerska

Znalezienie dziś nazwy „Bucze” jest wielkim wyzwaniem, proszę próbować.

Dawny ośrodek – dziś w ruinie!

Czy ATH wspólnie z UŚ nie mogą wymyślić programu rewitalizacji??

Na przykład: ośrodek sportu studenckiego, dobudować halę sportową oraz basen, ośrodek integracji dla studentów obcokrajowców w Polsce i z ERASMUS-a ??

Zdjęcia udostępniło MUZEUM HISTORYCZNE w Bielsku-Białej, mają one specjalne logo tej instytucji. Zdjęcia ściągnięto też z NAC oraz Śląskiego Archiwum, a pozostałe kolorowe, wykonał eseista: Stan Zawisłak, który dziękuje za unikalne zdjęcia z MUZEUM.

